

Sertralin Kullanımına Bağlı Saç Dökülmesi: bir Olgu Sunumu

Özcan Uzun¹, Adnan Cansever¹, Fuat Özgen²

ÖZET:

Sertralin kullanımına bağlı saç dökülmesi: bir olgu sunumu

Saç dökülmesi, psikotropik ilaçların sık görülen bir yan etkisidir. Ancak, seçici serotonin geri alım inhibitörü (SSRI) kullanımıyla ilgili saç dökülmesi nadirdir ve olgu sunumlarıyla sınırlıdır. Sertralin, şizofreni tanılı hastaların remisyon dönemlerinde görülen majör depresif epizot tedavisinde kullanılmaktadır. Saç dökülmesinin fizyopatolojik mekanizması tam olarak bilinmemektedir. Saç dökülmesi istenmeyen bir yan etkidir ve ilaç uyumsuzluğuna, sonuçta tedavinin yetersizliğine neden olabilir. Tedavi yaklaşımında, kullanılan ilacın kesilmesi, dozunun düşürülmesi ya da başka bir ilaca geçilmesi önerilmektedir. Bu yazıda, sertralin tedavisinde saç dökülmesi görülen şizofreniye eşlik eden majör depresyon tanılı bir kadın olgu sunulmuştur. Dermatoloji ve endokrinoloji konsültasyonlarında saç dökülmesini açıklayacak başka bir neden saptanmamıştır. Bunun üzerine, sertralin kesilmiş ve üç ay içinde olgunun saçındaki dökülmenin durduğu gözlenmiştir.

Anhtar sözcükler: saç dökülmesi, sertralin, tedavi

Klinik Psikofarmakoloji Bülteni 2003;13:27-29

ABSTRACT:

Hair loss due to sertraline use: a case report

Hair loss is a common side effect of psychotropic agents. However, specific serotonin reuptake inhibitors associated with hair loss is rare and limited to case reports. Pathological mechanism has yet to be fully elucidated. Sertraline has effectively been used in the treatment of major depressive episodes in patients with schizophrenia. Hair loss perceives an undesirable effect, resulting in poor compliance and hence therapeutic failures. Dosage reduction, drug discontinuation, or pursuing therapy with another agent remains the most promising management option for hair loss. In this article, a case of a woman with a diagnosis of schizophrenia accompanied by major depressive episode who developed hair loss after taking sertraline was presented. Dermatology and endocrinology consultations were obtained to rule out possible other causes of hair loss, but none was detected. Hence, sertraline was discontinued and hair loss resolved within three-months.

Key words: hair loss, sertraline, side effect

Bull Clin Psychopharmacol 2003;13:27-29

GİRİŞ

Saç dökülmesi, kanser kemoterapisi sırasında sık karşılaşılan bir yan etkidir. Bununla birlikte psikotrop ilaç kullanımına bağlı saç dökülmesi olguları da bildirilmektedir (1). Lityum kullananlarda %10-19, valproat kullananlarda %12 ve karbamazepin kullananlarda %6 oranında saç dökülmesi görülmektedir. Daha az sıklıkta olmak üzere trisiklik antidepresanlar, haloperidol, olanzapin, risperidon, klonazepam ve buspiron da bu yan etkiye neden olabilir (2,3,4).

Rebora (5) trisiklik antidepresan ilaçları kullanan hastalarda saç dökülmesinin yaklaşık 1/1000 oranında görüldüğünü bildirmiştir. Seçici serotonin geri alım inhibitörü (SSRI) kullananlarda ise saç dökülmesiyle ilgili bilgiler yetersizdir ve olgu sunumlarıyla sınırlıdır (1). Hastalar fark etseler bile saç dökülmesini çoğu kez kullandıkları i-

laçla ilişkilendirmezler. Hekimler ise çoğu kez bu yan etkiyi sorgulamaz ve gözden kaçırlar. Bu nedenlerle saç dökülmesinin yaygınlığı tam olarak bilinmemektedir (6).

SSRI kullanımına bağlı saç dökülmesinin kesin mekanizması açıklanamamıştır. İlaçlar saç köklerini zedelemeyip, saç gelişim döngüsünün anajen ve telojen dönemine etki ederler. Psikotrop ilaçların ise özellikle telojen dönemi etkileyerek dökülmeye neden oldukları kabul edilir (2). Bu ilaçların saç üzerine olan yan etkisi sadece dökülmeye sınırlı değildir. Saçın yapısını ve rengini de değiştirebilecekleri ileri sürülmektedir (7).

İlaç kullanımına bağlı saç dökülmesi kararını vermek zor olup, kesin tanıya yönelik özel bir yöntem yoktur. Bunun anlamının tek yolu kullanılan ilacın kesilmesi ve saçlardaki yenilenmenin gözlenmesidir. Aynı ilaca tekrar başlandığında saç dökülmesinin yinelenmesi,

¹Yrd. Doç. Dr., ²Doç. Dr., GATA Psikiyatri AD, Ankara

Yazışma Adresi / Address reprint requests to:
Yrd. Doç. Dr. Özcan Uzun, GATA Psikiyatri AD, 06018 Etilik Ankara-Turkey

Telefon / Phone: +90-312-304-4501
Faks / Fax: +90-312-304-4507

Elektronik posta adresi / E-mail address:
ouzun@gata.edu.tr

Kabul tarihi / Date of acceptance:
21 Şubat 2003 / Feb. 21, 2003

bunun kullanılan ilaca bağlı olduğunu kesinleştiren bulgu olarak kabul edilmektedir (6,7).

Ayrıncı tanıda trikotilomani, hipotiroidizm, hipertirodizm, hipotalamik-pituitar-gonadal eksen hormon bozuklukları ile demir, bakır ve çinko eksikliği, menopoza, oral kontraseptif kullanımı ve saç dökülmesine neden olabilecek diğer ilaçların (antihipertansif, anti-koagülan, antikonvülsif, nonsteroid antiinflamatuvar, antiülser ilaçlar gibi) sorgulanması gereklidir (3).

Sertralin, şizofreni tanılı hastaların remisyon dönemlerinde görülen majör depresif epizot tedavisinde kullanılan antidepresif bir ilaçtır (8). Literatürde sertraline kullanımına bağlı saç dökülmesiyle ilgili bilgiler üç olgu sunumu ile sınırlıdır (9,10). Nadir görülen bu yan etki hekimin gözünden kaçabilir ve sonuçta hastanın tedaviye uyumunu bozabilir. Bu yazıda sertralin kullanımına bağlı gelişen bir saç dökülmesi olgusu sunulmuştur.

OLGU

F., bayan, 47 yaşında, dul, lise mezunu, hastalığı nedeniyle çalışmıyor, annesi ile yaşıyor. Hastalığı 20 yıl önce perseküsyon ve referans sanrıları, dezorganize konuşmalar şeklinde başlamıştır. Şizofreni tanısı ile 1999 yılından itibaren GATA Psikiyatri Anabilim Dalı Psikiyatrik Bozukluklar Ayaktan İzleme Ünitesi tarafından izlenmektedir. Hastalığı halen donuk duygulanım, konuşma yoksulluğu, istemsizlik (avolition) gibi rezidüel bulgularla seyretmektedir. Hasta üç yıldır günde 4 mg dozunda risperidon kullanmaktadır.

Mayıs 2001 tarihinde hastada isteksizlik, karamsarlık, zevk alamama, yorgunluk gibi depresif belirtiler ortaya çıktı. Calgary Şizofrenide Depresyon Ölçeği (11) toplam puanı 21 olarak bulundu. DSM-IV (12) tanı ölçütlerine göre şizofreniye eşlik eden majör depresyon olduğuna karar verilerek tedavisine 50 mg gün sertralin eklendi. İki ay içinde depresif belirtilerde klinik olarak belirgin yatışma sağlandı. Ancak, sertralin tedavisinin üçüncü ayında hastada saç dökülmesi ortaya çıktı. Tedavide değişiklik yapılmayarak hasta bir ay izlendi. Saç dökülmesinin belirgin derecede arttığı gözlemlendi. Bunun üzerine dermatoloji ve endokrinoloji konsültasyonları istendi. Dermatolojik incelemede saç dökülmesini açıklayacak bir hastalık saptanmadığı bildirildi. Olası nedenlere yönelik yapılan endokrinolojik incelemeler (tiroid fonksiyon testleri, hipotalamik-pituitar-gonadal eksen hormonları, demir, bakır, çinko elementlerinin kan düzeyleri) normal olarak değerlendirildi. Hasta menopoz döneminde değildi ve risperidon ve sertralin dışında bir ilaç kullanmıyordu. Aile öyküsünde veya hastanın geçmişinde saç dökülmesi bildirimi yoktu. Sonuç olarak, 3 yıldır risperidon kullanımının olması da dikkate alınarak; saç dökülmesi-

nin sertralin kullanımına bağlı olabileceği düşünüldü ve Eylül 2001 tarihinde ilaç azaltılarak kesildi. Bu dönemde Calgary Şizofrenide Depresyon Ölçeği puanı 9 olarak bulundu. Depresif belirtiler yatıştıktan yeni bir antidepresan ilaca başlanmadı. Saç dökülmesi için ayrıca bir tedavi uygulanmadı. Risperidon tedavisine devam edildi. Bir ay sonra saç dökülmesi yakınması kalmadı ve üç ay içerisinde hastanın saçları tamamen normale döndü.

TARTIŞMA

Günümüzde SSRI'ların kullanımı giderek artmaktadır. Buna karşın, bu ilaçlara bağlı saç dökülme yakınması ile ilgili az sayıda yayın bulunmaktadır. Hastaların saç dökülmesini fark etmemeleri ya da kullandıkları ilaçlarla ilişkilendirmemeleri bu durumun olası nedenleri arasında yer almaktadır. Bundan dolayı ilaçların saç üzerine olan etkilerinin gerçek yaygınlığını tam olarak tahmin etmek veya saptamak mümkün değildir.

Gautam (1) 1966-1998 yılları arasında yayınlanan olguları incelediği gözden geçirme yazısında fluoksetinle 725, fluvoksaminle 6, paroksetinle 7 ve sertraline ilgili olarak 3 olgu bildirildiğini saptamıştır. Bu farklı sonuçlar değişik veri kaynaklarının kullanılmış olmasıyla ilgili olabilir. İlginç olarak, bizim olgumuz dahil, bildirilen olguların çoğunluğunun kadın olduğu dikkat çekmektedir.

Bourgeois (9) sertralin tedavisine bağlı saç dökülmesi olan 2 olgu yayınlamıştır. Olguların ilkinde, 50 mg gün sertralin kullanan hastada altıncı haftadan itibaren sonra saç tarama ile belirgin saç dökülmesinin fark edildiği bildirilmiştir. Bu olguda sertralinin paroksetinle değiştirilmesiyle saç dökülmesinin durduğu ve bir süre sonra da saçların eski haline döndüğü belirtilmiştir. İkinci olgu, 150 mg gün sertralin başlanmasını izleyen ikinci aydan sonra saç dökülmesi nedeniyle trazadona geçilmek zorunluluğu ortaya çıkan bir kadın hastadır. Bhatara ve arkadaşları (13) ise bir olguda fluoksetine bağlı saç dökülmesi geliştiğini, tedavisine sertralin ile devam edildiğini bildirmişlerdir. Bu olguda sertralin kullanılmasına karşın saç dökülmesinin durduğu gözlenmiştir. Bu veriler antidepresan ilaç kullanımına bağlı saç dökülmesinin fizyopatolojisinin henüz tam olarak belirlenemediğine işaret etmektedir. Antidepresan ilaç tedavisi alanlarda ortaya çıkan saç dökülmesi olasılıkla kullanılan ilaca özgü olmaktan çok, bireysel duyarlılıkla ilişkili bir durum olabilir.

Saç dökülmesinin ilaca bağlı olup olmadığını saptamaya yönelik özel bir tanı yöntemi yoktur. Karar vermek için kuşku duyulan ilacın kesilmesi ve saçtaki yenilenmenin gözlenmesi önerilmektedir (7). Olgu-

muзда, sertralin kullanılmaya başlanmasından sonra saç dökülmesi görüldüğünden bu ilaç kesilmiş, risperidon kullanılmaya devam edilmiştir. Ayrıca, geçmiş öyküsünden, yapılan dermatoloji ve endokrinoloji konsültasyonlarından saç dökülmesini açıklayacak bir hastalık nedeninin bulunmadığı saptanmıştır. Sertralin tedavisi kesildikten sonra saç dökülmesi durmuş, üç ay içinde de saçta yenilenme olduğu gözlenmiştir. Bu veriler ışığında olgumuzdaki saç dökülmesinin sertraline bağlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İlaca bağlı saç dökülmesinin kalıcı olmadığı, ilaç dozunu azaltmanın ya da ilacı tamamen kesmenin en

iyi tedavi yaklaşımı olduğu bildirilmektedir (4,13). Bizim olgumuzda da bu görüşe uygun olarak, ilacın kesilmesini izleyen aylarda belirgin düzelme sağlanmıştır.

SSRI'lerinin saç ile ilişkili yan etkileri seyrek olmakla birlikte, ortaya çıktığında tedaviye uyumu bozabilen önemli bir yan etkidir (6). Bu nedenle kontrol muayenesinde diğer yan etkilerle birlikte saç dökülmesinin bulunup bulunmadığının da sorgulanması, olası tedavi uyumsuzluklarının önlenmesine yardımcı olacaktır. Bu alanda yapılacak geniş örneklemlili araştırmaların konuya açıklık getirilmesinde önemli katkıları olacaktır.

Kaynaklar:

1. Gautam M. Alopecia due to psychotropic medications. *Ann Pharmacother* 1999; 33:631-637
2. Tosi A, Misciali C, Piraccini BM, Peluso AM, Bardazzi F. Drug-induced hair loss and hair growth. Incidence, management and avoidance. *Drug Saf* 1994;10:310-317
3. McKinney PA, Finkenbine RD, DeVane CL. Alopecia and mood stabilizer therapy. *Ann Clin Psychiatry* 1996;8:183-185
4. Mercke Y, Sheng H, Khan T, Lippmann S. Hair loss in psychopharmacology. *Ann Clin Psychiatry* 2000; 12:35-42
5. Rebora A. Changes in growth and distribution of associated with psychotropic drug use. Incidence and mechanism. *CNS Drugs* 1997;8:323-334
6. Warnock JK. Psychotropic medications and drug-related alopecia. *Psychosomatics* 1991; 17:334-341
7. Brodin M. Drug-related alopecia. *Dermatol Clin* 1987; 5:571-579
8. Addington D, Addington J, Patten S, Remington G, Moamai J, Labelle A, Beauclair L. Double-blind, placebo-controlled comparison of the efficacy of sertraline as treatment for a major depressive episode in patients with remitted schizophrenia. *J Clin Psychopharmacol* 2002; 22:20-25
9. Bourgeois JA. Two cases of hair loss after sertraline use. *J Clin Psychopharmacol* 1996;16:91-92
10. Umansky L, Dorevitch A, Sella A. Alopecia due to seroxat therapy. *Harefuah* 2000;138:547-549
11. Aydemir Ö, Danacı AE, Devenci A, İçelli İ. Calgary Şizofrenide Depresyon Ölçeğinin Türkçe versiyonunun geçerliği ve güvenilirliği. *Nöropsikiyatri Arşivi* 2000;37:82-86
12. American Psychiatric Association. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 4th ed (DSM-IV)*, Washington DC: The American Psychiatric Press, 1994
13. Bhatara VS, Gupta S, Freeman JW. Fluoxetine associated paraesthesias and alopecia in a woman who tolerated sertraline. *J Clin Psychiatry* 1996; 57:227